

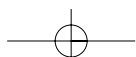
När älgturen står "staty" framför kon visar han upp hela breddsidan med det uppsvällda halspartiet och djupet över bogen.

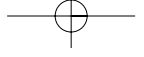
Efter 40 års jagande och dagliga observationer i markerna under brunsttiden har jag blivit mer och mer övertygad om vikten av att ha stora, utvuxna tjurar i älgstammen.

Stora tjurar doftar bäst

Brunstgropen är den centrala platsen i älgbrunsten om det finns äldre tjurar i markerna. Älgarnas beteende vid gropen är intressant. Älgkon är närmast fixerad av att få vältra sig i gropen. Finns det flera hondjur med vid tillfället kan de kivas om att få komma ner i brunstgropens sörja.

Fjölårstjuren verkar inte själv sparka upp brunstgropar. Den äldre tjuren lägger däremot mycket energi på uppsparkandet av gropen. Ett intressant beteende är att han stampar i den så sörjan skvätter och samtidigt doppar han ner haksägget. Älgkon stryker sig gärna under tjurens haksägget, och under tjur-

ens uppvaktning ingår att han lägger upp huvudet över kons rygg.

Den äldre tjurens uppvaktning går lugnt till. Man får en känsla av att älgkon inte är trakterad av ungtjurens närmanden. Har kon "rätt tjur" tar hon egna initiativ genom att stryka sig utmed tjurens kropp och gnida sig under hakskägg- et. Hon kan köra in sitt huvud i ljumsken på tjuren, ibland med sådan kraft att tjuren vacklar till.

Doftens betydelse

Den kanadensiske viltforskaren D G Miquelle har påvisat dofturinerings betydelse. Miquelle noterade en kraftig stegring av antalet dofturineringar under senare delen av september. Eftersom flest iakttagna parningar skedde under perioden 25 september–10 oktober, ligger det nära till hands att det finns ett feromon i älg tjurens urin som utlöser produktion av ägglossningshormon hos korna.

Urinsignalen kan helt enkelt tjäna till att påskynda brunstcykelns förlopp hos älgkon. Det är i så fall gynnsamt för stammens tillväxt genom att den kalv som avlas inte sker efter ombrunst tre–fyra veckor senare utan kalven föds i rätt tid.

Det finns för få utväxta väldoftande tjurar i markerna i förhållande till hondjuren. Kan det vara en av orsakerna till att vi fått en större spridning när älgkalvar föds

under sommarhalvåret och extremt låga slaktvikter på kalvarna vid höstjakten?

Att fjolårstjuren inte luktar brunst förklarar Miquelle med att dess halter av testosteron i urinen inte är lika hög som hos de äldre tjurarna. En annan effekt en äldre tjur för med sig är att det ofta är gott om andra älgar i eller omkring tjurens aktivtetsområde.

Förhållandena kring brunsten borde vara en tankeställare för oss jägare, när vi diskuterar sparande av vissa tjurar för att höja medelåldern.

Det är inte ett självändamål för jägarkåren att få fram troféer att hänga på väggen, utan bör vara en biologisk självklarhet att vid jakten göra ett urval så att äldre tjurar kommer att delta i det kommande årets brunst.

Att det blir en och annan trofé är som grädde på moset, ett kvitto på att vi sköter en selektiv beskattning på rätt sätt. Ålder och hornutveckling hänger i

Tjuren stampar med klöven i brunstgropen så det skvätter. Samtidigt försöker han doppa hakskägg i sörjan.

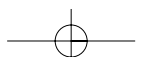
huvudsak ihop även om vissa undantag finns.

Med tjurar i åldersgruppen sex–tio år fick vi kanske samma haremsbildande runt tjuren som den nordamerikanska älg tjuren har. Om älgkon har möjlighet väljer hon den tjur som luktar mest och har störst kroppsstorlek? Brunstgropens dragningskraft, och imponeringsdemonstrationen tjuren gör när han står "staty" vid älgkon talar för det.

Av en slump

Viktigt är att beskatta älgstammen på ett sådant sätt att stora starka djur bereds möjlighet att föra arten vidare. Det måste alltså löna sig för ett djur att vara stort. ➔

I tjurens uppvaktning av kon ingår ofta att han lägger huvudet på hennes rygg.

Hornkronan är en statussymbol mellan tjurarna. När två stora tjurar möts går de vaggande på stela ben, vridande på huvudena och försöker visa så mycket av hornkronan som möjligt. I de flesta fall slutar det med att en av tjurarna viker av och försvinner.

➔ Min erfarenhet efter många års studier i olika älgmarker är, att om inte tjurarna har någon ”fallskärm” är det bara någon enstaka tjur som slumpvis klarar sig från att bli skjuten som ett- eller tvååring. Det går inte att bortse från att medellivslängden är kort för svenska älgar där få individer hinner uppnå en ålder då de kan anses fullvuxna.

Vi måste lätta på jakttrycket på tjurarna, men det går inte att flytta över hela skyttet på hondjuren. På något sätt måste tjurar skyddas över stora samordnade jaktområden. Tjurbeskattningen måste också vara avklarad innan djuren fällt hornen (den enda bedömningsmöjlighet som finns för majoriteten av jägarkåren) om vi ska få någon meningsfull selektiv beskattning.

Älgjakt är inte bara ett nöje eller en köttfångst utan därtill en allvarlig hantering där vi genom urval med studsaren ska hålla älgstammen på en kvalitativt hög och antalsmässigt lagom nivå.

Älgvård borde för oss alla innebära en älgstam i balans med fodertillgång, där ett betydande antal älgdjur liksom kor i olika åldrar ingår. □

Att en ungtjur finns med vid den äldre tjurens brunstplats är vanligt. Men kommer den unga tjuren för nära motas han bort med snabba ruscher och sparkar. Den äldre tjuren demonstrerar inte hornkronan som vid möte med en större tjur.

